

مقایسه وضعیت استحکام خانواده در خانواده‌های نظامی و غیرنظامی

Family stability in military and nonmilitary families

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۱۰/۲۱ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۱۲/۸

Ahmadi Kh. PhD[✉], Davazdah-Emami MH. MSc
Shahyad Sh. MSc, Akhavanrad Sh. MSc

خدابخش احمدی[✉]، محمدحسن دوازده‌امامی^۱
شیمای شهید^۱، شیوا اخوان‌راد^۱

Abstract

Introduction: The present study compared family stability such as marital conflict, marital satisfaction, and divorce risk in military and civilian families.

Method: In this comparative study conducted in 2011, there were 646 subjects (323 couples) from different cities, who were selected by multistage cluster sampling from both military and civilian families. Assessment tools were questionnaires on marital conflict, marital satisfaction, and marital instability. Data were analyzed using T-test statistical index.

Results: Results showed that marital satisfaction in military families was significantly higher than that in civilian families. In additional subscales of marital conflict (cooperation, sex, emotion, coalition, original family, and money) and divorce risk in civilian families were higher than that in military families.

Conclusion: Although military families experience more stress because of the characteristic duties and missions, they are more stable than civilian families. This indicates that personal and organizational efforts result in their stability.

Keywords: Marital Conflict, Divorce Risk, Marital Satisfaction, Military Family

چکیده

مقدمه: پژوهش حاضر به منظور شناخت وضعیت استحکام خانواده از قبیل تعارض و رضایت زناشویی و خطر طلاق در خانواده‌های نظامی در مقایسه با خانواده‌های غیرنظامی انجام شد.

روش: در این پژوهش مقایسه‌ای که در سال ۱۳۹۰ انجام گرفت گروه نمونه شامل ۶۴۶ نفر در قالب ۳۲۳ زوج بودند که از شهرهای مختلف کشور با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای از بین دو گروه خانواده‌های نظامی و غیرنظامی انتخاب و مورد آزمون قرار گرفتند. ابزار پژوهش پرسشنامه‌های تعارض زناشویی، خطر طلاق و رضایت زناشویی بودند. داده‌ها با استفاده از آزمون t گروه‌های مستقل تحلیل شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که رضایت زناشویی در خانواده‌های نظامی به‌طور معناداری بیشتر از خانواده‌های غیرنظامی و تعارض زناشویی و خطر طلاق در خانواده‌های نظامی کمتر از خانواده‌های غیرنظامی بود. همچنین در تمامی زمینه‌های تعارض‌زا از قبیل کاهش همکاری، کاهش رابطه جنسی، افزایش واکنش‌های هیجانی، افزایش ائتلاف با فرزند، افزایش رابطه فردی با خویشاوندان، کاهش رابطه خانوادگی و جدایی امور مالی از یکدیگر نمره خانواده‌های نظامی کمتر از خانواده‌های غیرنظامی بود.

نتیجه‌گیری: علی‌رغم این که خانواده‌های نظامی به‌خاطر نوع ماموریت‌هایشان تحت استرس‌های بیشتری قرار دارند، وضعیت استحکام خانواده در این گروه بهتر از خانواده‌های غیرنظامی است. این امر نشان‌دهنده نتیجه تلاش فردی و سازمانی در خانواده‌های نظامی برای استحکام بخشی خانواده‌ها می‌باشد.

کلید واژه‌ها: تعارض زناشویی، ریسک طلاق، رضایت زناشویی، خانواده نظامی

مقدمه

ازدواج یک پدیده پیچیده است. انسان‌ها به دلایل مختلفی ازدواج می‌کنند. عشق، امنیت، محافظت، نیازهای عاطفی و جنسی، احساس آرامش و دوری از تنهایی، بعضی از عواملی هستند که باعث گرایش به ازدواج می‌شود [۱]. ازدواج موفق و روابط زناشویی قادر است بسیاری از نیازهای جسمانی و روانی را در یک محیط امن برآورده سازد و تاثیر به‌سزایی بر سلامت و بهداشت روانی افراد داشته باشد [۲]. رابطه زناشویی مستلزم این است که زوجین یاد بگیرند چگونه با هم مرتبط و از هم متمایز هستند. تعارض به هنگام عدم درک تفاوت‌های فردی به‌وجود می‌آید. مشکلات زناشویی با مفاهیم مختلفی مثل تعارض، ناسازگاری و نارضایتی زناشویی معرفی می‌شود [۳] و در نهایت طلاق یکی از پیامدهای اختلالات زناشویی و یکی از پر استرس‌ترین وقایع زندگی محسوب می‌شود و با اختلالات جسمی و روانی در ارتباط است [۴].

یکی از متغیرهایی که بر روابط زناشویی اثرگذار است شغل افراد است [۵]. رابطه بین خانواده و کار، یک فرآیند تکاملی تدریجی از استقلال تا وابستگی تعاملی، و وابستگی تا وابستگی تقابلی و سرانجام به‌صورت یک دایره کامل و مجدداً وابستگی تعاملی است. تنش بین دو موضوع اصلی فردگرایی و جامعه‌گرایی در این رابطه تکاملی منعکس می‌شود. بازتاب تاریخچه خانواده و کار را می‌توان به شیوه‌های گوناگون در نوع مسایل مرزی ترکیب، جدایی و تعادلی که خانواده‌ها عموماً آنرا تجربه می‌کنند، ملاحظه کرد [۶]. با توجه به پیوستگی زندگی کاری و خانوادگی، توجه به زندگی خانوادگی مشاغل نظامی و اثرات آن بر روابط زناشویی مهم تلقی می‌شود.

خانواده نظامی به خانواده‌ای گفته می‌شود که حداقل عضوی از آن مشغول خدمت نظامی باشد و معمولاً سرپرست خانواده را شامل می‌شود. زندگی در نیروی نظامی شامل تبعیت و احترام به ساختار سلسله مراتب قدرت می‌شود که رفتارها و نقش‌های معینی را از فرد انتظار دارد، از قبیل وفاداری، فرمانبرداری و ارزش‌هایی که باعث عملکرد مطلوب نیروی نظامی می‌شوند. زندگی زوجین نظامی نه تنها توسط این ارزش‌ها شکل می‌گیرد، بلکه به‌طور اخص با اثرات جنگ و مواجهه با تعارضات نظامی مشخص می‌شود [۷].

مشاغل نظامی از مشاغل دارای تنیدگی بالا و پیچیدگی خاص هستند. این مشاغل در سراسر دنیا توأم با تنیدگی، مخاطرات جسمانی، دوری از خانواده و زندگی در شرایط سخت است. تنیدگی مشاغل نظامی، پیامدهای عمده و چشمگیری در محیط خانواده ایجاد می‌کند [۸]. جدایی فرد نظامی از خانواده، جزء ویژگی‌ها و الزامات شغلی نیروهای نظامی است. فقدان موقت یک عضو خانواده به دلیل اعزام به مأموریت‌های نظامی، استرس قابل توجهی را به خانواده

وارد می‌کند. بیشتر خانواده‌ها با چنین فشارهایی سازگار می‌شوند؛ ولی استرس در خانواده‌های فاقد حمایت و فاقد مهارت مقابله‌ای کافی، می‌تواند منجر به مشکلات چندگانه‌ای شود که در نهایت خانواده را به سیستم‌های مراقبت و سلامت سوق می‌دهد. این جدایی علاوه بر خانواده، برای فرد نظامی نیز استرس‌آور است. جدایی نظامیان از خانواده برای انجام مأموریت‌های سازمانی، پدیده‌ای دائمی و روزمره در شغل آنان محسوب می‌شود. این جدایی‌ها بر روابط زناشویی اثر می‌گذارد [۹]. از این رو جدایی فرد نظامی از خانواده‌اش، یکی از استرس‌های نظامی‌گری محسوب می‌شود که همیشه شخص نظامی را به خود مشغول می‌کند.

از آنجایی که در خانواده‌های نظامی، پدر برای مدت‌های طولانی و متناوب به مأموریت می‌رود، ساختار آن تا حدی شبیه خانواده‌های تک والدی می‌شود که مادر سرپرستی خانواده را به‌عهده دارد. در خانواده‌های فاقد پدر یا خانواده‌های تک والدینی، بسیاری از چیزها متفاوت است. در ظاهر نقش پدری وجود ندارد، اقتدار او کاسته شده، مسئولیت‌ها، نقش‌ها، الگوهای رفتاری، ارتباطات مرادده‌ای، همگی در این خانواده‌ها متفاوت از سایر خانواده‌ها است. به همین دلیل، احتمال ابتلا به آسیب در این خانواده‌ها بالاست. از یک سو چنین خانواده‌هایی ممکن است با کمترین ضربه استرس‌زا دچار عوارض نگران‌کننده شوند و از سویی دیگر نوع مشکلات و حتی شیوه‌های مداخله و حل مشکلات این خانواده‌ها نیز متفاوت است [۱۰].

ضعف حضور پدر، شرایطی را به وجود می‌آورد که مسئولیت‌های همسرانه و مادرانه زنان افزایش یابد. از این رو این موقعیت باعث بروز استرس بیشتر برای زنان در خانواده‌های نظامی می‌شود. پس از طی دوران جدایی، پدر به خانه باز می‌گردد، او ممکن است بخواهد دوباره نقش قدرتمند اولیه‌اش را به‌عهده بگیرد. گاهی اوقات از زنان قدردانی می‌شود و او نیز از واگذاری مسئولیت‌ها احساس راحتی می‌کند. ولی در بعضی موارد، چون زن احساس می‌کند همسرش، سرزده وارد حوزه اختیارش شده ممکن است رنجیده شود. اگر بعد از بازگشت به خانه، به مرد حس فقدان نقش و در نتیجه فقدان ارزشی هدفدار، دست دهد تنش‌ها و استرس‌ها افزایش می‌یابد [۷]. چنین استرس‌ها و تنش‌های فزاینده‌ای می‌تواند اثرات مخربی به دنبال داشته باشد [۹]. به‌طور مثال میزان رضایت زناشویی در بین نظامیان قبل و بعد اعزام کاهش پیدا می‌کند [۱۱] و افراد نظامی و همسران آنها تعارض زناشویی بیشتری دارند [۱۲]. در هنگام آماده‌باش نظامی، رضایت زناشویی باز هم کاهش پیدا می‌کند [۱۳]. البته هر چند در طول اعزام رضایت زناشویی نظامیان کاهش پیدا می‌کند ولی در طولانی مدت تغییری در آن مشاهده نمی‌شود و به ویژه در نظامیانی که قبل از اعزام مشکل نداشتند ثبات زناشویی دیده می‌شود [۱۴].

روایی محتوایی برخوردار است [۱۵]. در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۹۴ محاسبه گردید.

مقیاس سنجش خطر طلاق یک ابزار ۱۴ سؤالی است که برای اندازه‌گیری بی‌ثباتی ازدواج و احتمال طلاق تدوین شده است. این شاخص اولین بار در سال ۱۹۸۰ در مورد ۲۰۳۴ زن و مرد متأهل زیر ۵۵ سال و با ۱۵۷۸ (۷۸ درصد) از این نمونه در سال ۱۹۸۳ اجرا شد. از گروه نمونه ای که در ۱۹۸۰ هیچ نشانه ای از بی‌ثباتی روانی نشان نداده بودند، فقط ۳ درصد در سال ۱۹۸۳ به ازدواج خود پایان دائمی دادند، در حالی که ازدواج اشخاصی که نمره آن‌ها عکس آن بود، ۲۷ درصد یعنی ۹ برابر گروه اول از هم پاشیده بود. تحقیقات بعدی نشان داد که این شاخص از روایی سازه‌ای برخوردار است. شاخص بی‌ثباتی ازدواج با ضریب آلفای ۰/۹۳ از یک همسانی درونی عالی برخوردار است. شاخص بی‌ثباتی ازدواج از روایی پیش‌بین بسیار خوبی برخوردار است. اعتبار این پرسشنامه در تحقیق حاضر به روش آلفای کرونباخ برابر ۰/۹۲ می‌باشد [۱۶].

مقیاس جامع رضایت زناشویی یک ابزار ۳۵ ماده‌ای است که هر ماده به صورت جمله‌ای خبری نوشته شده و آزمودنی باید میزان مخالفت و یا موافقت خود را در پیوستاری از ۴- (بسیار زیاد مخالفم) تا صفر (نظری ندارم) و سپس تا ۴ (بسیار زیاد موافقم) انتخاب کند [۱۷]. اعتبار این مقیاس را به روش بازآزمایی با فاصله شش هفته ۰/۸۳ و ضریب آلفای کرونباخ را برای آن ۰/۹۴ گزارش کردند و در تحلیل عاملی به یک عامل با مقدار ویژه ۱۲/۴ دست یافتند [۱۸]. اعتبار این پرسشنامه در تحقیق حاضر به روش آلفای کرونباخ برابر ۰/۹۶ می‌باشد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS-15 شاخص آماری آزمون t استفاده شد.

یافته‌ها

در این پژوهش وضعیت زناشویی ۶۴۴ نفر (۳۱۸ نظامی و ۳۲۶ غیرنظامی) به صورت زن و شوهر مورد بررسی قرار گرفت. میانگین سنی افراد ۷/۷۴+۳۹/۷۶ سال، میانگین سنی زنان ۷/۴۴+۳۷/۸۶ سال، میانگین سنی مردان ۷/۵۱+۴۱/۹۹ سال، میانگین مدت ازدواج در کل نمونه ۸/۲+۱۷/۱۶ سال بود. از نظر میزان تحصیلات، ۵۵/۳ درصد افراد نظامی بالای دیپلم ۲۸/۶ درصد دیپلم و ۱۶/۲ درصد زیر دیپلم بودند. و از افراد غیرنظامی مورد بررسی ۳۸/۲ درصد بالای دیپلم، ۴۰/۴ درصد دیپلم و ۲۱/۴ درصد زیر دیپلم بودند. از نظر روابط خانوادگی در بین ۰/۶ درصد افراد نظامی روابط سرد، ۷۶/۵ درصد گرم و ۲۲/۹ درصد معمولی بودند. در حالی که در بین ۳/۱ درصد افراد غیرنظامی روابط سرد، ۷۱/۸ درصد گرم و ۲۵/۲ درصد معمولی بود. میزان رضایت شغلی در ۱۰/۹ درصد افراد

از سویی دیگر موفقیت شغلی بسیاری از مردم از جمله کارکنان نیروهای مسلح داشتن خانواده‌های هماهنگ، سالم و بهره‌مندی از همسر و فرزندان سازگار است. بدیهی است برای دستیابی به نیروی نظامی قدرتمند، بایستی به ویژگی‌های خانواده‌های آنان و مشکلات مرتبط توجه نمود. وجود هرگونه مشکل در خانواده‌های کارکنان نظامی مانعی در رشد و تعالی نیروهای نظامی محسوب می‌شود [۸]. بر این اساس مطالعه حاضر با هدف مقایسه وضعیت استحکام خانواده (تعارض زناشویی، خطر طلاق و رضایت زناشویی) در خانواده‌های نظامی و غیرنظامی انجام گرفته است تا وضعیت و نقاط قوت و ضعف آنها برای اقدامات مداخله‌ای مورد نظر مشخص شود.

روش

در این پژوهش مقایسه‌ای جامعه آماری خانواده کارکنان نظامی بود. با توجه به گستردگی جامعه آماری در سراسر کشور، برای جمع‌آوری اطلاعات از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای استفاده شد. در مرحله اول از بین تمامی استان‌های کشور، ۷ استان برحسب پراکندگی جغرافیایی انتخاب و سپس از هر استان ۲۵ زوج از خانواده‌های نظامی و ۲۵ زوج از خانواده‌های غیرنظامی با شرایط اجتماعی و اقتصادی نسبتاً مشابه انتخاب و مورد بررسی قرار گرفتند. استان‌های مورد انتخاب عبارت بودند از: تهران، سیستان و بلوچستان، خوزستان، اصفهان، مازندران، اردبیل و کردستان. حجم نمونه با توجه به میزان آسیب خانواده در مطالعه [۱۰] که در حدود ۲۰ درصد گزارش شده است و با استفاده از فرمول برآورد حجم نمونه و با مشخصات $P=0/27$ ، $q=0/73$ و $d=0/50$ حدود ۲۴۰ نفر برآورد شد که با احتمال ریزش و توجه به استان‌های گوناگون این تعداد به ۷۰۰ نفر و به صورت هر استان ۱۰۰ نفر افزایش داده شد؛ که در مجموع با حذف پرسشنامه‌های ناقص تعداد ۶۴۶ نفر در قالب ۳۲۳ زوج مورد محاسبه قرار گرفت. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه‌های تعارضات زناشویی، شاخص بی‌ثباتی ازدواج (خطر طلاق) و رضایت زناشویی استفاده شد.

پرسشنامه تعارضات زناشویی یک ابزار ۴۲ سؤالی است و برای سنجش تعارضات زن و شوهری استفاده می‌شود. این پرسشنامه ۷ بعد از تعارضات زناشویی را می‌سنجد. آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۵۳ و برای خرده مقیاس‌های آن: کاهش همکاری، ۰/۳۰؛ کاهش رابطه جنسی، ۰/۵۰؛ افزایش واکنش‌های هیجانی، ۰/۷۳؛ افزایش جلب حمایت فرزند، ۰/۶۰؛ افزایش رابطه فردی با خویشاوندان خود، ۰/۶۴؛ کاهش رابطه خانوادگی با خویشاوندان همسر و دوستان، ۰/۶۴؛ جدا کردن امور مالی از یکدیگر، ۰/۵۱ برآورد شده است. «پرسشنامه تعارضات زناشویی» از

غیرنظامی کم، ۲۷/۲ درصد متوسط و ۴۰/۱ درصد بالا بود. ۸۴/۸ درصد افراد نظامی ۱ تا ۳ فرزند ۱۵/۲ درصد بین ۴ تا ۷ فرزند داشتند. در حالی که ۸۶/۷ درصد افراد غیرنظامی بین ۱ تا ۳ فرزند و ۱۳/۳ درصد بین ۴ تا ۷ فرزند داشتند (جدول ۱).

نظامی کم، ۳۲/۳ درصد متوسط و ۵۲/۸ درصد بالا بود. میزان رضایت شغلی در ۱۷ درصد افراد غیرنظامی کم ۴۲/۸ درصد متوسط و ۴۰/۱ درصد بالا بود. میزان مشاجرات در ۷۱/۱ درصد افراد نظامی کم، ۲۴/۱ درصد متوسط و ۲/۴ درصد بالا بود. میزان مشاجرات در ۱۷ درصد افراد

جدول ۱- اطلاعات جمعیت شناختی شرکت کنندگان در پژوهش

متغیر	گروه	نظامی		غیرنظامی	
		فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
جنسیت	زن	۱۷۱	۵۳/۹	۱۷۱	۵۲/۳
	مرد	۱۴۶	۴۶/۱	۱۵۶	۴۷/۷
تحصیلات	زیر دیپلم	۵۱	۱۶/۲	۶۹	۲۱/۴
	دیپلم	۹۰	۲۸/۶	۱۳۰	۴۰/۴
	بالای دیپلم	۱۷۴	۵۵/۳	۱۲۳	۳۸/۲
	سرد	۲	۰/۶	۱۰	۳/۱
روابط خانوادگی	معمولی	۷۲	۲۲/۹	۸۲	۲۵/۲
	گرم	۲۴۱	۷۶/۵	۲۳۴	۷۱/۸
میزان رضایت شغلی	کم	۳۱	۱۰/۹	۵۱	۱۷
	تا حدودی	۹۲	۳۲/۳	۱۲۸	۴۲/۸
	زیاد	۱۶۲	۵۶/۸	۱۲۰	۴۰/۱
	کم	۲۲۰	۷۱/۷	۴۳	۱۳/۳
میزان مشاجرات	معمولی	۷۴	۲۴/۱	۸۸	۲۷/۲
	زیاد	۱۳	۴/۲	۵۹/۵	۱۱۲
سن	۲۲ تا ۴۰	۱۶۴	۵۲/۴	۱۸۷	۵۰/۵
	۴۱ تا ۶۳	۱۴۹	۴۷/۶	۱۳۶	۴۹/۵
تعداد فرزندان	۳ تا ۱	۲۵۲	۸۴/۸	۲۸۰	۸۶/۷
	۴ تا ۷	۴۵	۱۵/۲	۴۳	۱۳/۳
طول مدت ازدواج	۱ تا ۱۹ سال	۱۵۰	۴۹/۲	۲۵۱	۶۴/۸
	۲۰ تا ۳۵ سال	۲۲۱	۵۰/۸	۱۱۳	۳۵/۲

جدول ۲- میزان رضایت و تعارض زناشویی و خطر طلاق در دو گروه از خانواده‌های نظامی و غیرنظامی

متغیر	وضعیت	نظامی		غیرنظامی		کل
		فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	
تعارض	فاقد تعارض	۱۹۰	۵۹/۶	۱۰۶	۳۲/۴	۲۹۶
	تعارض کم	۱۰۰	۳۱/۳	۱۱۰	۳۳/۶	۲۱۰
	تعارض زیاد	۱۷	۵/۳	۶۱	۱۸/۷	۷۸
	تعارض شدید	۱۲	۳/۸	۵۰	۱۵/۳	۶۲
خطر طلاق	کاملاً باثبات	۱۳۵	۴۲/۳	۱۰۸	۳۳	۲۴۳
	تا حدی باثبات	۸۹	۲۷/۹	۷۱	۲۱/۷	۱۶۰
	ثبات کم	۴۲	۱۳/۲	۳۵	۱۰/۷	۷۷
	خانواده بی‌ثبات	۳۲	۱۰	۶۳	۱۹/۳	۹۵
رضایت	خطر جدی برای طلاق	۲۱	۶/۶	۵۰	۱۵/۳	۷۱
	نارضایتی فوق‌العاده	۰	۰	۲۵	۷/۸	۲۵
	نارضایتی زیاد	۲۶	۸/۲	۴۲	۱۲/۸	۶۸
	نه راضی و نه ناراضی	۵۴	۱۶/۹	۵۸	۱۷/۷	۱۱۲
رضایت	رضایت زیاد	۱۳۳	۴۱/۷	۱۲۹	۳۹/۴	۲۶۲
	رضایت فوق‌العاده	۱۰۶	۳۳/۲	۷۳	۲۲/۳	۱۷۹

حدود ۹ درصد دچار تعارض زناشویی شدید، ۳۱/۳ درصد تعارض کم و ۵۹/۶ درصد فاقد تعارض زناشویی بودند در حالی که این میزان در بین خانواده‌های غیرنظامی ۳۲/۴

بررسی میزان رضایت و تعارض زناشویی و خطر طلاق در جمعیت مورد بررسی به تفکیک دو گروه از خانواده‌های نظامی و غیرنظامی نشان داد که: از بین خانواده‌های نظامی

نظامی و غیرنظامی که با استفاده از آزمون t گروه‌های مستقل انجام شد، نشان داد که میانگین رضایت زناشویی افراد نظامی از میانگین افراد غیرنظامی به‌طور معناداری ($P < 0/001$) بالاتر است. میانگین خطر طلاق در افراد نظامی به‌طور معناداری ($P < 0/001$) از افراد غیرنظامی کمتر است و نیز میانگین نمره تعارض زناشویی به‌طور کلی و نیز در ۷ بعد آن از قبیل: کاهش همکاری، کاهش رابطه جنسی، افزایش واکنش‌های هیجانی، افزایش ائتلاف با فرزند، افزایش رابطه فردی با خویشاوندان، کاهش رابطه خانوادگی و امور مالی از افراد غیرنظامی به‌صورت معناداری ($P < 0/001$) بالاتر است (جدول ۳).

درصد بود. در زمینه خطر طلاق ملاحظه شد که از بین خانواده‌های نظامی حدود ۶/۶ درصد خطر جدی برای طلاق دارند، ۱۰ درصد خانواده بی‌ثبات و ۴۲/۳ درصد کاملاً باثبات بودند در حالی که این میزان در بین خانواده‌های غیرنظامی ۳۳ درصد بود. در زمینه رضایت زناشویی ملاحظه شد که از بین خانواده‌های نظامی حدود ۸/۲ درصد دچار عدم رضایت زناشویی فوق‌العاده زیاد، و ۳۳/۲ درصد رضایت زناشویی فوق‌العاده داشتند در حالی که این میزان در بین خانواده‌های غیرنظامی ۲۲/۳ درصد بود (جدول ۲).

مقایسه عوامل مرتبط با استحکام خانواده در بین خانواده‌های

جدول ۳- مقایسه رضایت زناشویی، خطر طلاق و تعارض زناشویی در بین دو گروه خانواده‌های نظامی و غیرنظامی

متغیرها	میانگین		انحراف استاندارد		میزان t	سطح معناداری
	نظامی	غیرنظامی	نظامی	غیرنظامی		
رضایت زناشویی	۲/۲۳	۲/۰۱	۴۲/۳۷	۶۲/۵۹	۵/۴۴	۰/۰۰۱
خطر طلاق	۸/۳۹	۱۲/۳۵	۸/۶۷	۱۱/۴۹	-۴/۹۳	۰/۰۰۱
تعارض زناشویی	۶۹/۴۶	۸۶/۷۶	۱۸/۲۳	۲۵/۳۹	-۹/۹۲	۰/۰۰۱
کاهش همکاری	۷/۷۰	۹/۸۱	۲/۸۹	۳/۷۳	-۸/۰۱	۰/۰۰۱
کاهش رابطه جنسی	۸/۶۶	۱۰/۷۱	۲/۹۲	۳/۶۲	-۷/۹۰	۰/۰۰۱
افزایش واکنش‌های هیجانی	۱۳/۰۶	۱۶/۱۷	۴/۱۵	۵/۹۰	-۷/۷۲	۰/۰۰۱
افزایش ائتلاف با فرزند	۸/۸۱	۱۰/۸۴	۳/۰۲	۴/۲۱	-۷/۰۲	۰/۰۰۱
افزایش رابطه فردی با خویشاوندان خود	۸/۲۹	۱۰/۹۹	۳/۱۸	۴/۶۰	-۸/۶۵۶	۰/۰۰۱
کاهش رابطه خانوادگی	۸/۴۷	۱۱/۱۳	۳/۳۵	۴/۸۱	-۸/۱۰	۰/۰۰۱
جدایی امور مالی از یکدیگر	۱۴/۴۳	۱۷/۰۸	۳/۶۳	۵/۰۶	-۷/۵۹	۰/۰۰۱

بحث

و نقش خانواده پدري در ازدواج کارکنان نظامی حکایت از ازدواج معقول، منطقی، سنتی و رعایت توصیه‌های اسلامی دارد. ملاحظه شد که حدود نیمی از کارکنان نظامی در زمان ازدواج از طریق خانواده و اقوام با همسر خود آشنا شده‌اند؛ حدود ۸۰ درصد برای ازدواج با همسرشان به‌طور عقلانی تصمیم گرفته‌اند؛ عمده‌ترین ملاک در انتخاب همسر ایمان، اخلاق، رفتار شایسته و ویژگی‌های شخصیتی همسر بوده و بالاخره این که خانواده‌های ۶۵ درصد از زوجین رابطه خوبی با یکدیگر دارند. وجود این ملاک‌ها و علی‌الخصوص توجه و تأکید بر خانواده پدري (والدین) و بهره‌گیری از تجارب و کمک آنها می‌تواند خانواده هسته‌ای (زوجین) را در انتخاب صحیح و گذر از مراحل سازگاری زناشویی یاری دهد. همچنان که تحقیقات [۲۱] نشان داده است، تأکید بر خانواده پدري و دریافت کمک از آنها در میزان موفقیت زوجین در ازدواج تاثیر دارد. هر چند با توجه به وضعیت فعلی و فاصله روانی بین والدین و فرزندان احتمال ارتباط و بهره‌گیری از تجارب و کمک‌های والدین از سوی فرزندان کاهش می‌یابد و خانواده‌های هسته‌ای به‌سوی تصمیم‌گیری و انتخاب هسته‌ای پیش می‌رود. تلاش برای پیشگیری از شکاف نسل‌ها و آموزش جوانان (کارکنان و فرزندان جوان کارکنان) در زمینه انتخاب و تصمیم‌گیری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار

پژوهش حاضر با هدف مقایسه عوامل مرتبط با استحکام بخشی خانواده از قبیل تعارض زناشویی، رضایت زناشویی و خطر طلاق در خانواده‌های نظامی و غیرنظامی انجام شد. نتایج نشان داد که هر سه متغیر تعارض زناشویی، رضایت زناشویی و خطر طلاق که به عنوان عوامل استحکام بخش خانواده است بین خانواده‌های نظامی و غیرنظامی تفاوت معنادار وجود دارد. بدین معنا که تعارض زناشویی و خطر طلاق در خانواده‌های نظامی کمتر از خانواده‌های غیرنظامی بود و رضایت زناشویی در خانواده‌های نظامی بیشتر از خانواده‌های غیرنظامی بود. این نتیجه با یافته‌های پژوهشی دیگر [۱۹] ناهمخوان است. مطابق تحقیقات انجام شده، خانواده‌های نظامی از رضایت زناشویی کمتری برخوردارند و میزان تعارض زناشویی در آنها بیشتر از خانواده‌های غیرنظامی است. در تبیین آن می‌توان گفت وضعیت نظامی با وضعیت زناشویی در ارتباط است [۱۱ و ۲۰] و در هنگام آماده‌باش نظامی رضایت زناشویی کاهش پیدا می‌کند، البته در طولانی مدت تفاوت معناداری ندارد [۱۴]. از آنجا که افراد شرکت‌کننده در پژوهش حاضر در وضعیت آماده‌باش یا ماموریت نظامی قرار نداشتند نتایج به‌دست آمده دور از انتظار نیست. از طرف دیگر شیوه انتخاب همسر، ملاک‌های انتخاب

تشکر و قدردانی

از مرکز مطالعات فرهنگی زنان دانشگاه امام حسین (ع) که فرصت پژوهش را فراهم ساخته و پشتیبانی آنرا بر عهده داشتند و مرکز زنان بسیج که در اجرای پژوهش ما را یاری کردند و نیز از تمامی خانواده‌هایی که در تکمیل پرسشنامه‌ها ما را یاری نمودند تقدیر و تشکر می‌کنیم.

منابع

- 1- Fathi-Ashtiani A, Ahmadi Kh. The Study of successful and unsuccessful marriage on university students. *Daneshvar Raftar*. 2004;11(7):9-16. [Persian]
- 2- Nooranipoor R, Besharat MA, Usefi E. An investigation of the correlation between sexual knowledge and attitude with marital satisfaction among married couples inhabiting in married students dormitory at Shahid Beheshti University. *Couns Res Dev*. 2008;6(24):27-39. [Persian]
- 3- Ahmadi K, Etemadi A, Fathi Ashtiani A, Shokooh NN. Effect of intervention to change life style to increase marital adjustment *J Appl Sci*. 2007;7(17):2430-36. [Persian]
- 4- Afkhami E, Bahrami F, Fatehizade M. A correlational study on couples forgiveness and marital conflicts in Yazd Province. *Fam Res*. 2008;9:431-42. [Persian]
- 5- Hajiamini Z, Cheraghalipour Z, Azad Marzabadi E, Ebadi A, Norouzi-Koushali A. Comparison of job stress in military and non-military drivers in Tehran city. *J Mil Med*. 2011, 13 (1):25-30. [Persian]
- 6- Carlson JL, Lewis JA. Family therapy techniques: Integrating and tailoring treatment. New York: Routledge; 2005.
- 7- Basham KK, Miehl D. Transforming the legacy: couple therapy with survivors of children trauma. New York: Columbia University Press; 2004.
- 8- Ahmadi M, Fathi Ashtiani A, Habibi M. Psychological health in military pilots' families. *J Behav Sci*. 2009;2(4):305-8. [Persian]
- 9- McNulty AF. Does deployment impact the health care use of military families stationed in Okinawa? *Mil Med*. 2003;168(6):465-70.
- 10- Ahmadi Kh, Azad Marzabady E, Mollazamani A. The study of marital adjustment in islamic revolutionary Guard Corps (Sepah) Staff. *J Mil Med*. 2005;7(2):141-52. [Persian]
- 11- McLeland KC, Sutton GW, Schumm WR. Marital satisfaction before and after deployments associated with the global War on terror. *Psychol Rep*. 2008.
- 12- Allen ES, Rhoadis GK, Stanley SM, Markman HJ. On the home front: Stress for recently deployed army couples. *Fam Process*. 2011;50(2):235-47.
- 13- Ponder W. Marital satisfaction: Veterans from operation Iraqi freedom (OIF) and operation enduring freedom (OEF) [Dissertation]. Texaz University; 2009.
- 14- Schumm WR, Bell DB, Gade PA. Effects of a military overseas peacekeeping deployment on marital quality, satisfaction. and stability. *Psychol Rep*. 2000;87(1):815-21.

است. به‌ویژه این که حضور والدین در تصمیم‌گیری و انتخاب همسر برای فرزندان می‌تواند روابط بین خانواده‌های زوجین را بهبود بخشد [۱۰].

از سویی دیگر جامعه آماری پژوهش حاضر کارکنان نظامی بود. توجه مضاعف به معیارهای گزینش افراد به‌ویژه تأکید بر متدین‌بودن کارکنان در سازمان‌های نظامی در مقایسه با دیگر سازمان‌ها که منجر به استخدام فرد مناسب می‌شود می‌تواند در سازگاری زوجین در خانواده‌های نظامی نقش داشته باشد. نکته قابل توجه این است که دین اسلام تأکید فراوانی بر استحکام ازدواج دارد، به‌گونه‌ای که هیچ بنایی در نزد خدا پسندیده‌تر از ازدواج نیست. همچنین در اسلام بنای ازدواج، مساوات، مودت و رحمت قرار داده شده است. این موارد به عنوان عوامل استحکام بخش روابط زناشویی تلقی می‌شوند. اعتقادات و باورهای مذهبی اثر بالقوه‌ای بر کنترل خشم در وقایع استرس‌زای زندگی و تعارضات خانوادگی دارد و ارتباط با خدا فاصله‌ای را که بین زوجین وجود دارد پر می‌کند [۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴]. همچنین باید توجه داشت که سازمان‌های نظامی ایران یک نیروی صرفاً نظامی نیست، بلکه نهادی نظامی، فرهنگی، انقلابی و اجتماعی است و لذا نمی‌توان نتایج حاصل را همچون نظامیان سایر کشورهای جهان دانست. از سویی دیگر نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران یک نهاد انقلابی هستند و رعایت شایستگی‌های ایمانی و انقلابی همواره مورد توجه بوده و در چند سال اخیر به‌طور ویژه اهمیت پیدا کرده است که در آن استحکام و پایداری خانواده‌ها بخشی از صلاحیت و شایستگی‌ها است. بدین جهت نتایج این پژوهش دور از انتظار نیست. بنابراین در مجموع چنین به نظر می‌رسد که سازمان‌های نظامی علیرغم دارا بودن استعداد آسیب‌شناختی می‌توانند با به‌کارگیری مداخلات صحیح روانشناختی در زمینه آگاهی بخشی و پیشگیری و نیز با داشتن خط‌مشی صحیح سازمانی در ارتباط با گزینش و استخدام در جهت تحکیم بنیان خانواده گام‌هایی فراتر از سازمان‌های غیرنظامی بردارند. لازم به‌ذکر است نتیجه حاصل از حیث مقایسه‌ای بودن به معنای عدم وجود یا میزان پایین تعارضات زناشویی در افراد نظامی نیست و برای پاسخ به این سوال، تحقیق دیگری در این زمینه باید صورت گیرد. پیشنهاد می‌شود که وضعیت زناشویی افراد نظامی در حالت آماده‌باش و غیر آماده‌باش با یکدیگر نیز مقایسه شود.

نتیجه‌گیری

علیرغم این که خانواده‌های نظامی به‌خاطر ماهیت ماموریت‌های شغلی تحت استرس‌های بیشتری قرار دارند، وضعیت استحکام خانواده در این گروه بهتر از خانواده‌های غیرنظامی است. این امر نشان‌دهنده نتیجه تلاش فردی و سازمانی در سازمان‌های نظامی برای استحکام بخشی خانواده‌ها است.

Conference and Exposition;2009.

20- McLeland KC, Sutton GW. Military service, marital status, and men's relationship satisfaction. *Indiv Diff Res.* 2005;3(3):177-82.

21- Ahmady Kh, Fathi Ashtiani A. Survey of problems faced by families of deceased personnel of Sepah. *J Mil Med.* 2004;6(2):83-91.

22- Ahmadi K, azadmarzabadi E, Nabipoor Ashrafi SM. The influence of religiosity on marital satisfaction. *J Soc Sci.* 2008;4(3):103-10.

23- Ahmadi Kh. The relation between religiosity and family pathology. *J Behav Sci;*1386,1(1):7-16. [Persian]

24- Ahmadi Kh, Bigdeli Z, Moradi A, Seyed Esmaili F. Relation between belief in Hijab and individual, familial and social vulnerability. *J Behav Sci.* 2010;4(2):5-6. [Persian]

15- Sanaie zaker B. Family & marriage scales. Tehran: Besat Publication; 2009.

16- Edwards JN, Johanson DR, Booth A. Divorce and marital instability over the life course. *J Fam Issu.* 1986;7:421-42.

17- Blum JS, Mehrabian A. Personality and temperament correlates of marital satisfaction. *J Pers.* 1999;67:93-125.

18- Rajabi GR. Factorial structure of marital satisfaction scale in married staff members of Shahid Chamran University. *Iran Psychiat Clin Psychol.* 2010;15(4):351-8. [Persian]

19- Brown J, Hall B. Exploring intimate partner communication in military couples: Implications for counselors. In GR, Walz JC, Bleuer, RK, Yep (Eds). *compelling counseling interventions: VISTAS.* Alexandria. VA: American Counseling Association Annual